

ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΜΑΚΡΟ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΩΣ ΤΡΟΦΟΔΟΤΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΩΝ ΗΠΑ.

Από την Ισμήνη Πάττα
(Διδάκτωρ Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας).

Απρίλιος 2016.

ΣΥΝΟΨΗ:

Οι ΗΠΑ, παρά τα διπλά τους ελλείμματα κατάφεραν όχι μόνον να ανταποκριθούν στην τρομοκρατική επίθεση της 11/09/2001 επεμβαίνοντας στρατιωτικά στη Μέση Ανατολή το 2003, αλλά και να αυξήσουν τις αμυντικές τους δαπάνες (ως ποσοστό του ΑΕΠ) εν μέσω της κρίσης του 2007/8, παρά τις περαιτέρω απώλειές τους λόγω της κρίσης, και σε ποσοστό μεγαλύτερο των εταίρων τους (τουλάχιστον μέχρι το 2009). Επομένως, πώς οι ΗΠΑ χρηματοδότησαν τις αυξημένες στρατιωτικές τους δαπάνες και επιχειρήσεις;

Ο βασικός λόγος που εξηγεί την εξεύρεση πρόσθετων πόρων είναι ο ρόλος του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος που επιτρέπει σε χώρες πλεονασματικές στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών τους να συσσωρεύουν (και) ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου.

Λέξεις κλειδιά: διεθνής ρόλος του δολαρίου, μακροοικονομικές ανισορροπίες, αμυντικές δαπάνες.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η πρόσφατη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007/8 ανέδειξε ένα παράδοξο: Πώς μια χώρα με διαρκώς αυξανόμενα τα διπλά της ελλείμματα (Δημοσιονομικό Έλλειμμα και Έλλειμμα Ισοζυγίου Πληρωμών) βρίσκει πρόσθετους πόρους ώστε να αυξάνει τις αμυντικές της δαπάνες παρά την αύξηση των υπολοίπων εσωτερικών της δαπανών;

Πράγματι, οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες αναγκάστηκαν να μειώσουν τις αμυντικές τους δαπάνες κατά τη διάρκεια της κρίσης, όχι όμως και οι ΗΠΑ. Με ποιο τρόπο λοιπόν, μια χώρα χωρίς φαινομενικούς πόρους και εν μέσω δημοσιονομικών μέτρων στήριξης της οικονομίας της - που αύξησαν τα διπλά της ελλείμματα ακόμη περισσότερο - να αυξάνει τις αμυντικές της δαπάνες *περισσότερο* και από τους εταίρους της,;

Το παρόν κείμενο απαντά: από το εξωτερικό, διαμέσου των πωλήσεων ομολόγων του αμερικανικού δημοσίου, που οι Ασιατικές οικονομίες επιθυμούσαν να συσσωρεύουν ως αποθέματα. Βασική αιτία γι' αυτό, είναι ο ρόλος του δολαρίου ως διεθνούς αποθεματικού νομίσματος.

Ιδιαίτερα, το παρόν κείμενο, υποστηρίζει ότι οι Παγκόσμιες Ανισορροπίες του Ισοζυγίου Πληρωμών (ιδιαίτερα του Ισοζυγίου Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών) – και πιο συγκεκριμένα τα συναλλαγματικά αποθέματα σε ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου - ανεξάρτητα από τη συμβολή τους στα αίτια της κρίσης, τροφοδότησαν με ρευστότητα και τις αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ.

Έτσι, στο παρόν κείμενο ο όρος 'παγκόσμιες ανισορροπίες' αφορά τη σύγκριση Ισοζυγίων Πληρωμών ή Τρεχουσών Συναλλαγών, αλλά εστιάζει ιδιαίτερα στο επιμέρους Ισοζύγιο Χρηματο-οικονομικών Συναλλαγών. Δηλαδή, εστιάζει περισσότερο στην συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων σε δολάρια, χωρών διαφορετικών από τις ΗΠΑ και γενικά στα πλεονάσματα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών άλλων χωρών, έναντι των αντίστοιχων ελλειμμάτων των ΗΠΑ. Ειδικότερα, στα πλεονάσματα της Κίνας, που το 2010 ήταν ο μεγαλύτερος κάτοχος αξιών του αμερικανικού δημοσίου [US-Treasury securities] και κατέστη η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία μετά τις ΗΠΑ (Prasad, E (2011), Harold, J. (2010).

Το βασικό επιχείρημα εκτυλίσσεται ως εξής. Εφόσον:

1) οι δημόσιοι πόροι χρηματοδοτούν τις στρατιωτικές δαπάνες,

- 2) οι ΗΠΑ εμφανίζουν διπλά ελλείμματα (δημοσιονομικό και Τρεχουσών Συναλλαγών) πάλι μετά το 2000,
- 3) οι ΗΠΑ ‘χτυπήθηκαν’ ιδιαίτερα από την κρίση των subprimes των στεγαστικών δανείων που επιδείνωσαν τα ‘διπλά τους ελλείμματα’ και μάλιστα η εν λόγω κρίση ξεκίνησε από αυτήν τη χώρα,
- 4) οι προαναφερόμενες ανισορροπίες προϋπήρχαν της εμφάνισης της κρίσης, Τότε, πώς οι ΗΠΑ όχι μόνο διατήρησαν αλλά και αύξησαν τις αμυντικές τους δαπάνες κατά τη διάρκεια της κρίσης περισσότερο από πολλούς εταίρους τους, αν όχι χάρη στις ίδιες αυτές παγκόσμιες μακρο-οικονομικές ανισορροπίες που διοχέτευσαν περισσότερη ρευστότητα και στα δημόσια έσοδα των ΗΠΑ;

Εστιάζω, στην περίοδο μετά το 2000 (κι ιδιαίτερα στη περίοδο της κρίσης) γιατί πριν, στη δεκαετία 1990, η εσωτερική μεγέθυνση των ΗΠΑ δικαιολογούσε αυξημένες αμυντικές δαπάνες, αφού επέτρεψε στις ΗΠΑ να εξαλείψουν σχεδόν τα διπλά τους ελλείμματα, στο τέλος της δεκαετίας. Αλλά, μετά την κρίση της Ασίας (1998) και την μετέπειτα ύφεση των 2000-2001, τα διπλά αμερικανικά ελλείμματα επανεμφανίστηκαν και μάλιστα σε σημαντικό ύψος.

Εντούτοις, οι ΗΠΑ όχι μόνο κατάφεραν ν’ ανταποκριθούν στην τρομοκρατική επίθεση της 11/9/2001, επεμβαίνοντας στρατιωτικά στο Αφγανιστάν και στη Μέση Ανατολή από το 2001, αλλά ν’ αυξήσουν περαιτέρω τις στρατιωτικές τους δαπάνες – ως ποσοστό του ΑΕΠ, μέχρι το 2009 τουλάχιστον – παρά τις οικονομικές τους απώλειες λόγω της οικονομικής κρίσης.

Έτσι, ο στόχος του παρόντος κειμένου είναι να δείξει τη σχέση μεταξύ παγκόσμιων ανισορροπιών και των στρατιωτικών δαπανών των ΗΠΑ, και ότι οι πρώτες τροφοδότησαν τις δεύτερες. Επομένως από γεωπολιτική άποψη, οι παγκόσμιες ανισορροπίες στο σύγχρονο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, λειτουργούν έτσι ώστε οι ΗΠΑ να διατηρούν την πρώτη θέση σε ‘σκληρή’ ισχύ (αμυντικές δαπάνες, στρατιωτική τεχνολογία, προσωπικό) και να την χρησιμοποιούν προς όφελός τους στη χάραξη της ‘υψηλής’ στρατηγικής τους. Η κρίση δεν άλλαξε αυτήν την τάση. Αντίθετα, επειδή εξασθένησε παραδοσιακούς εταίρους των ΗΠΑ - όπως και τις ίδιες τις ΗΠΑ - επιτρέπει ακόμη, προνομιακά, την κατ’ εξοχήν χρηματοδότηση των αμερικανικών αμυντικών δαπανών από το εξωτερικό, χάρη στον διεθνή, πρωταγωνιστικό ρόλο του δολαρίου ως συναλλαγματικό απόθεμα, ιδιαίτερα σε χρηματο-οικονομικές αξίες του αμερικανικού Δημοσίου.

Για τον προαναφερόμενο σκοπό του παρόντος κειμένου λοιπόν, και δεδομένου των αμερικανικών ελλειμμάτων (δημοσιονομικού και Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών), εξετάζω τη σχέση μεταξύ αμερικανικών κρατικών ομολόγων ως διεθνών αποθεμάτων, και στρατιωτικών δαπανών. Διότι, τα αμερικανικά ομόλογα χρηματοδοτούν εκτός των αμυντικών, προσέτι, κι άλλες δημόσιες δαπάνες όπως την υγεία (έμφαση της κυβέρνησης Obama), την έρευνα, τα έξοδα διοίκησης, την παιδεία, κ.ά. Συνεπώς, η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών ενόσω τα διπλά ελλείμματα παραμένουν, σημαίνει ότι ένα μέρος τουλάχιστον του δημόσιου εισοδήματος – που συμπεριλαμβάνει έσοδα από πωλήσεις κρατικών ομολόγων στο εξωτερικό – διοχετεύεται στα αμυντικά έξοδα. Ο προαναφερόμενος συλλογισμός είναι ακόμα περισσότερο αξιόπιστος αφού, τα κρατικά έσοδα από την εσωτερική φορολογία μειώθηκαν είτε λόγω των κρατικών μέτρων στήριξης της εσωτερικής (αμερικανικής) οικονομίας, είτε λόγω των παράπλευρων απωλειών της ίδιας της κρίσης.

Επομένως, θα ερευνήσω πώς εξελίσσονται και πώς διαμορφώνονται οι τάσεις στα συναλλαγματικά αποθέματα σε δολάρια, των οποίων ένα σημαντικό μέρος συνίσταται από ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου · και πόσα κατέχει η Κίνα, αφού η χώρα αυτή έχει πλέον το μεγαλύτερο μέρος. Μετά, προκειμένου να βεβαιωθώ ότι πρόσθετοι πόροι από το εξωτερικό ήσαν απαραίτητοι στους στόχους της εσωτερικής οικονομικής πολιτικής, εξετάζω τις τάσεις του δημόσιου χρέους, του δημόσιου ελλείμματος και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) για τις ΗΠΑ και τις ανεπτυγμένες οικονομίες, έναντι των πλεονασματικών (στο ΙΤΣ) χωρών και προπαντός της Κίνας. Το αποτέλεσμα δείχνει, ότι η επιδείνωση των αμερικανικών δημοσιονομικών μεγεθών δεν μπορεί να δικαιολογήσει, από μόνη της, την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών (χωρίς την συσχέτισή τους με το ΙΤΣ). Στη συνέχεια, και για να βεβαιωθώ ότι το σύνολο του εισοδήματος που προέκυπτε από τις πωλήσεις των κρατικών αμερικανικών ομολόγων δεν διοχετευόταν ολόκληρο σε άλλους εσωτερικούς στόχους της οικονομικής πολιτικής (πχ, μέτρα στήριξης, σύστημα υγείας), εξέτασα τις τάσεις στις στρατιωτικές δαπάνες. Ούτε οι κινήσεις των Διεθνών Επενδύσεων την ίδια περίοδο δικαιολογούν περισσότερη ρευστότητα για τα αμερικανικά δημόσια έσοδα (αύξηση των εξερχόμενων επενδύσεων λόγω της κρίσης).

Όμως, οι αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν ως προς το ΑΕΠ, σταθερά κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια της κρίσης, τουλάχιστον από το 2007– 2009. Μόνον το 2009, η αναλογία τους ως προς το σύνολο των κυβερνητικών δαπανών μειώθηκε

ελαφρά, όταν η (αμερικανική) ανάκαμψη μόλις είχε αρχίσει να διαφαίνεται. Συνεπώς, οι ΗΠΑ δεν διέθεσαν όλους τους δημόσιους πόρους σε εσωτερικά μέτρα ανακούφισης από την κρίση. Πράγμα κατανοητό, αφού οι ΗΠΑ είχαν εμπλακεί στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Μέσης Ανατολής πριν το ξέσπασμα της κρίσης και μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11/9/2001. Αλλά, κάτω από αυτήν την οπτική γωνία, η Κίνα και άλλες πλεονασματικές χώρες, αγοράζοντας αμερικανικά κρατικά ομόλογα, χρηματοδότησαν έμμεσα τις αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις.

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ:

Η παρούσα μελέτη διαρθρώνεται ως εξής: στο πρώτο μέρος (1Α) εισάγει αρχικά, τις παγκόσμιες ανισοροπίες και το ρόλο τους ως μία αιτία της κρίσης. Στη συνέχεια (1Β), θέτει το πρόβλημα που προκύπτει από το δολάριο ως διεθνές αποθεματικό νόμισμα στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα. Μετά, στο δεύτερο μέρος (2) αναφέρεται στην ανάδυση των σύγχρονων παγκόσμιων ανισοροπιών παρέχοντας μια εξαιρετικά σύντομη αναδρομή. Το τρίτο μέρος (3) καταδεικνύει τη συσχέτιση μεταξύ των φαινομένων και υποστηρίζει το επιχείρημα. Τέλος, ο επίλογος συμπεραίνει ότι, μεταξύ των άλλων δημοσίων δαπανών, οι στρατιωτικές υποστηρίζονται κυρίως από την πώληση ομολόγων/αξιών του αμερικανικού δημοσίου (US-Treasury bonds and securities).

1. Α) Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ.

Κατ' αρχήν , το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Πληρωμών (και του Δημοσιονομικού Ισοζυγίου) αφορά τη διαχείριση του πλούτου μιας χώρας. Τα πλεονάσματα είναι αποτέλεσμα αναπτυξιακής διαδικασίας ή μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Αντίθετα, τα ελλείμματα περιλαμβάνουν μεταφορά προστιθέμενης αξίας στο εξωτερικό, για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους.

Την παραπάνω σχέση δείχνουν και οι βασικές εξισώσεις της Εθνικής Λογιστικής: $Y=C+I+G+(X-M)$ (από την οπτική γωνία της Ζήτησης). Επίσης $Y=C+S+T$ (από την πλευρά της Προσφοράς), όπου:

Y = Εθνικό εισόδημα ή Προϊόν, C =Κατανάλωση, I = Επενδύσεις, G = Δημόσιες δαπάνες, X = συνολικές εξαγωγές (με την έννοια ότι εξάγεται από την εθνική οικονομία), M = συνολικές εισαγωγές (ότι εισάγεται), S = Εθνικές αποταμιεύσεις, T = φορολογία, $(X-M)$ =Αποτέλεσμα Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (ΙΤΣΚΜ - δηλ. συμπεριλαμβάνει και τόκους, εμβάσματα, χρηματικές εισροές που δεν δημιουργούν υποχρεώσεις). Έτσι, το

Αποτέλεσμα του ΙΤΣ (και ΙΤΣΚΜ) αντανακλά ουσιαστικά, τη συμβολή της παραγωγικής διαδικασίας στο Ισοζύγιο Πληρωμών (ΙΠ). Ακόμη, ο συμψηφισμός του ΙΤΣΚΜ με το Ισοζύγιο Χρήματο-Οικονομικών Συναλλαγών (Άμεσες Διεθνείς Επενδύσεις, Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου, Συναλλαγματικά Διαθέσιμα), μας δίνει το αποτέλεσμα του Ισοζυγίου Εξωτερικών Συναλλαγών (δηλ. του ΙΠ), δηλ. την καθαρή θέση της χώρας.

Έτσι, σε κατάσταση ισορροπίας έχουμε: $C+I+G+(X-M) = C+S+T$. Ανακαλώντας τον Keynes, σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης και χαμηλού πληθωρισμού το Προϊόν και το Εισόδημα θα πρέπει να συμπίπτουν (δυναμικό ΑΕΠ και εισόδημα). Επίσης, όσα παράγονται θα πρέπει να ισοδυναμούν με όσα καταναλώνονται. Έτσι, λύνοντας κατάλληλα τη παραπάνω σχέση καταλήγουμε σε : $(G-T) = (S-I) + (M-X)$. Οπου, $(G-T)$ = δημόσιο έλλειμμα, $(M-X)$ = έλλειμμα Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (συνοπτικά).

Έτσι, $(M-X)$ δηλ. το έλλειμμα ΙΤΣ απεικονίζει την καθαρή εκροή κεφαλαίων · και το δημοσιονομικό $(G-T)$ τα δανειακά κεφάλαια (από το εξωτερικό), αφού η υπολοιπόμενη διαφορά καλύπτεται από τη σχέση μεταξύ Αποταμιεύσεων κι Επενδύσεων $(S-I)$. Επίσης, επειδή η S είναι ανελαστική ως προς το εισόδημα (από ένα σημείο και μετά) και συνεπώς, αν η σχέση εθνικών αποταμιεύσεων κι επενδύσεων θεωρηθεί εξωγενώς ορισμένη ή δεδομένη, τότε μια αύξηση δημοσιονομικού ελλείμματος οδηγεί σε αύξηση του ελλείμματος του ΙΤΣ – στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα (ΔΝΣ) όπου βρισκόμαστε μετά το 1973, δηλαδή, κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και ελεύθερης διακίνησης των κεφαλαίων. Επιπλέον, οι τόκοι για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους προσμετρώνται στις δημόσιες δαπάνες με συνέπεια την περαιτέρω διεύρυνση του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Ωστόσο, υπάρχουν και άλλες, επιπρόσθετες, επιπτώσεις από τα κρατικά ελλείμματα. Φέρ' ειπείν, τα δημόσια χρέη κι ελλείμματα τείνουν ν' ανεβάζουν τα επιτόκια (ιδιαίτερα των κρατικών ομολόγων), αφού αυξάνεται ο κίνδυνος και μειώνονται οι εθνικές αποταμιεύσεις. Συνεπώς, αυξάνεται και το κόστος του χρήματος. Έτσι, είναι δυνατό να εμφανιστούν στη συνέχεια πληθωριστικές πιέσεις · ή πιέσεις επί της συναλλαγματικής ισοτιμίας, πόσο μάλλον που στην πρόσφατη κρίση τα επιτόκια παρέμειναν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.

Αντίστοιχα, αρνητικά ενδέχεται να επηρεαστούν οι μετοχές και οι συναφείς αξίες εταιρειών του ιδιωτικού τομέα των υπερχρεωμένων χωρών. Ιδιαίτερα, σε περιβάλλον

ελεύθερης διακύμανσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών και διακίνησης των κεφαλαίων, τα υψηλά κρατικά χρέη κι ελλείμματα δυσχεραίνουν την ανάπτυξη, δυσκολεύοντας τις δυνατότητες χρηματοδότησης ακόμη και του ιδιωτικού τομέα. Διότι, οι περιορισμένοι πόροι κεφαλαίου σε συνδυασμό με την αύξηση του ρίσκου από την πιθανότητα μη εξυπηρέτησης υψηλού κρατικού δανεισμού - προπαντός όταν δεν υπάρχουν αναπτυξιακοί ρυθμοί και η παραγωγικότητα είναι περιορισμένη- οδηγούν σε αύξηση των επιτοκίων δανεισμού. Κατ' επέκταση, ο ιδιωτικός τομέας της ελλειμματικής χώρας επηρεάζεται δυσμενώς όχι μόνο ως προς τον δανεισμό του αλλά και ως προς την αξία των μετοχών του σε εθνικό νόμισμα (Das, U. & Papaioannou, M. & Trebesch, C. (January 1, 2010).

Εντούτοις, τα δημοσιονομικά ελλείμματα δεν είναι πάντα αρνητικά σημεία για την οικονομική ισχύ και την εξέλιξη της οικονομίας της χώρας. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ δημόσιων ελλειμμάτων και ανάπτυξης είναι πολύπλοκη, εξαρτώμενη συνάμα από το διεθνές περιβάλλον και το νομισματικό σύστημα. Αλλά βασικά, η μείωση των δημοσίων επενδύσεων επηρεάζει την Απασχόληση, τη εσωτερική Ζήτηση, τους πόρους για Έρευνα, τις αμυντικές δαπάνες, τις υποδομές και την ανάπτυξη. Γενικά, η ανάπτυξη επιδρά στην δυνατότητα παραγωγής πλούτου και πλεονασμάτων, δηλ. στην 'σκληρή και ήπια' ισχύ. Στην περίπτωση υψηλών ελλειμμάτων και χρεών, κρατικοί πόροι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην αναπτυξιακή διαδικασία που παρέχει ισχύ (αφού παράγεται πλούτος) δεσμεύονται για την αποπληρωμή τόκων σε άλλους δανειστές είτε πρόκειται για κράτη είτε για άλλους παίκτες του ιδιωτικού τομέα.

Σε κάθε περίπτωση μια πλεονασματική στο ΙΤΣ χώρα, έχει περισσότερες επιλογές στην εξωτερική της πολιτική και περισσότερη ευελιξία στις διεθνείς διαπραγματεύσεις. Συνεπώς, η μείωση των στρατιωτικών ικανοτήτων και άλλων δημοσίων επενδύσεων επιδρά στον τρόπο που μια χώρα ασκεί την διπλωματία της.

Όμως ως προς τον ρόλο των παγκόσμιων ανισορροπιών μεταξύ των ΙΤΣ των διαφόρων χωρών (μεγάλα πλεονάσματα κι ελλείμματα ΙΤΣ), ότι δηλαδή λειτούργησαν ως μία βασική αιτία της κρίσης 2007/8 δεν υπάρχει συμφωνία – μεταξύ των ερευνητών κι ακαδημαϊκών. Παρόλ' αυτά, μπορούμε να πούμε ότι τα παρακάτω αποτελούν μια περιεκτική περίληψη των αιτιών της κρίσης, δηλαδή: η ταυτόχρονη συμβολή των παγκόσμιων ανισορροπιών, της νομισματική πολιτική της Fed, της ανεπαρκούς ρύθμισης κι εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα,. Αλλά, δεν πρόκειται μόνο για ένα τεχνικό – οικονομικό θέμα.

Η διατύπωση ότι οι παγκόσμιες ανισορροπίες συνέβαλλαν πρωτίστως στην κρίση (2007/8), καταλήγει να κατηγορούνται οι πλεονασματικές χώρες ότι προκαλούν αστάθεια και δυσκολεύουν την λειτουργία του ΔΝΣ – την Προσαρμογή – εξαιτίας της συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων (ή επειδή προσδένουν το νόμισμά τους στο δολάριο, μέσω ανάλογου χειρισμού των συναλλαγματικών τους αποθεμάτων). Για παράδειγμα η διαμάχη για ΗΠΑ – Κίνας. Αντίστροφα, η Κίνα κατηγορεί τις ΗΠΑ ότι υποτιμούν την αξία του δολαρίου – συνεπώς μειώνουν την αξία των συναλλαγματικών αποθεμάτων τους σε δολάρια – ή ότι έχουν ανεύθνη συμπεριφορά ως ηγέτες του ΔΝΣ, κλπ. Η σχετική διαμάχη ελάμβανε πρόσθετες διαστάσεις στο παρασκήνιο των συνόδων των χωρών G20, όπως συνέβη π.χ. παραμονές της συνόδου κορυφής στο Τορόντο (Ιούνιος 2010), οπότε και η Κίνα επέτρεψε στο νόμισμά της να διακυμανθεί.

Έτσι, η μείωση των παγκόσμιων ανισορροπιών με την αντίστοιχη Προσαρμογή πλεονασματικών κι ελλειμματικών χωρών είναι ένα μείζον θέμα για το ΔΝΣ και τις διεθνείς σχέσεις, έτσι ώστε συχνά να εμπλέκονται σε ανάλογο ρόλο και οι διεθνείς οργανισμοί (πχ το ΔΝΤ συνδράμοντας τους G20).

1.B. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΟΛΑΡΙΟΥ ΩΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ.

Η θέσπιση του καθεστώτος των κυμαινομένων συναλλαγματικών ισοτιμιών από τη δεκαετία του 1970, σε συνδυασμό με την ηγεμονική θέση του δολαρίου στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, ανέδειξε το πρόβλημα αφενός να μην υπάρχει σαφής μηχανισμός Προσαρμογής των Ισοζυγίων Πληρωμών των ελλειμματικών και πλεονασματικών χωρών, αφετέρου η χρήση ενός εθνικού νομίσματος ως παγκόσμιου να έχει ασύμμετρες συνέπειες.

Αφ' ενός, το δολάριο παραμένει το κύριο διεθνές αποθεματικό νόμισμα καθόσον είναι βασικό συναλλαγματικό απόθεμα των Κεντρικών Τραπεζών, μονάδα αποτίμησης και πληρωμής (μέτρησης) του πετρελαίου, βασικό μέσο των διεθνών συναλλαγών και διακανονισμού του εμπορίου.

Αφ' ετέρου, η 'Προσαρμογή' είναι μία κύρια λειτουργία ενός Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, που αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι εθνικές οικονομίες αποκαθιστούν την ισορροπία των λογαριασμών τους με το εξωτερικό.

Η εκδότρια χώρα ενός παγκόσμιου νομίσματος δεν υπόκειται στους ίδιους περιορισμούς προσαρμογής του Ισοζυγίου της, με τις άλλες χώρες: π.χ., οι ΗΠΑ .

Μπορεί να αναχρηματοδοτήσει το έλλειμμά της με κεφάλαια του δικού της νομίσματος που χρησιμοποιούνται στο εξωτερικό. Δύναται να έχει δημοσιονομικά και εξωτερικά ελλείμματα (ΙΤΣ) χωρίς αυτό να δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα, παρά μόνο για τις άλλες χώρες: δηλαδή, αν η συναλλαγματική ισοτιμία των αποθεμάτων σε δολάρια των άλλων χωρών, υποτιμηθεί σε όρους αγοραστικής δύναμης. Αυτή άλλωστε, είναι ‘η παγίδα του δολαρίου’ στην οποία έχει περιπέσει σήμερα η Κίνα.

Παλαιότερα, στο καθεστώς σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods (1944 - 1971) το κόστος προσαρμογής, το επωμιζόταν η ελλειμματική χώρα. Στη συνέχεια, μετά την επικράτηση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών των κυριότερων νομισμάτων, η Προσαρμογή των παγκόσμιων μακρό-οικονομικών ανισορροπιών διεξάγεται διαμέσου του Διακρατικού Συντονισμού Οικονομικών Πολιτικών (ΔΣΟΠ). Πρακτικά, όσο οι χώρες προσελκύουν ξένα κεφάλαια μπορούν ν’ αποφύγουν την προσαρμογή των ελλειμματικών τους ΙΤΣ, εφόσον τα σχετικά ποσά θα συμψηφισθούν μελλοντικά. Έτσι όμως, ευνοούνται οι μακροοικονομικές ανισορροπίες του παρόντος.

Ο ΔΣΟΠ ασκείται μέσω της ‘άτυπης διακυβέρνησης’ σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως οι G7 ή οι G20 σήμερα (στη διαχείριση των οικονομικών κρίσεων συνεπικουρούμενοι από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) και σε περιφερειακό επίπεδο, πχ. Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ωστόσο, στην περίπτωση της ηγεμονικής δύναμης των ΗΠΑ, η ελλειμματική αυτή χώρα μπορεί να μεταφέρει το κόστος της προσαρμογής της, σε μία άλλη : πχ. με υποχρεωτική ανατίμηση του νομίσματος άλλων χωρών (αντί της υποτίμησης του δικού της), όπως έγινε με τις δράσεις των χωρών που απαρτίζουν τον όμιλο χωρών G7 στις συμφωνίες π.χ. της Πλάζα (1985).

Αξιοσημείωτο είναι, ότι λίγο πριν την τρέχουσα κρίση – συγκεκριμένα το 2005- είχαν διατυπωθεί προτάσεις για μια ‘νέα Συμφωνία της Πλάζα’, όπου τα κράτη των βασικότερων νομισμάτων (γιεν της Ιαπωνίας, γουάν ή renminbi της Κίνας, ευρώ της Ευρωπαϊκής Ένωσης) θα έπρεπε να επιχειρήσουν μία συντονισμένη ανατίμηση του νομίσματός τους έναντι του αμερικανικού δολαρίου. (Cline, W. & Williamson, J., 2009).

Η υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου μακροπρόθεσμα, ως αποτέλεσμα της κρίσης των subprimes (2007) και της παγκόσμιας ύφεσης που ακολούθησε, δημιούργησε πολλαπλά προβλήματα για τα συναλλαγματικά αποθέματα, όπως και

στα συνδεδεμένα με το δολάριο εθνικά νομίσματα, αλλά και στα άλλα νομίσματα που βρέθηκαν ανατιμημένα έναντι του δολαρίου. Το τελευταίο, είχε αρνητικές επιπτώσεις στις εξαγωγές της αντίστοιχης χώρας (πλην ΗΠΑ), την εγχώρια ζήτηση, την ανεργία, το κόστος δημοσιονομικής προσαρμογής, κ.ά. Ιδιαίτερα, για το διάστημα Μάρτιος –Οκτώβριος 2009 το δολάριο σημείωσε μία διολίσθηση της τάξης του 23% ως προς ένα καλάθι νομισμάτων τα οποία σταθμίστηκαν με το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν στο εξωτερικό εμπόριο των ΗΠΑ (Aglietta, M., 24/10/2009).

Ωστόσο, δεν είναι η πρώτη φορά που υποτιμάται το δολάριο. Χαρακτηριστικά, το 1971, το δολάριο υποτιμήθηκε κατά 15%, σηματοδοτώντας το τέλος της μετατρεψιμότητάς του σε χρυσό και την αλλαγή του νομισματικού καθεστώτος σε κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Εν τω μεταξύ, τα προβλήματα διογκώθηκαν. Αφενός, η αμερικανική οικονομία, αν και περιόρισε το διπλό της έλλειμμα (δημοσιονομικό κι εξωτερικό) τη δεκαετία 1990, τούτο ξανά-εμφανίστηκε κι επιδεινώθηκε μετά το 2001. Αφετέρου, σημειώθηκε αυξητική τάση συσσώρευσης συναλλαγματικών αποθεμάτων από τις χώρες της Ανατολικής Ασίας για αυτοπροστασία, ιδιαίτερα μετά την ασιατική κρίση 1997-98 και την κακή φήμη –τότε - του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) στην ουσιαστική αρωγή του προς τις δοκιμαζόμενες χώρες.

Άλλωστε, υπάρχει μια εγγενής τάση υποτίμησης ενός παγκόσμιου νομίσματος, όπως μας διαφωτίζει η ποσοτική θεωρία του χρήματος.¹ Δηλ. η αύξηση της ζήτησης ενός διεθνούς νομίσματος, ακριβώς για αυτόν τον αποθεματικό του ρόλο, συνεπάγεται αύξηση της κυκλοφορίας του – πιο συγκεκριμένα, της ταχύτητας κυκλοφορίας του. Κατ' επέκταση, αναπτύσσονται πληθωριστικές πιέσεις.

Η σύγχρονη κρίση (2007-9) ανέδειξε, όχι μόνον τις εντάσεις που προκλήθηκαν στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, από την αυξημένη κινητικότητα των κεφαλαίων - όπως και οι άλλες κρίσεις της δεκαετίας του 1990- αλλά και ακόμη μεγαλύτερη δυσανεξία στην εξάρτηση από ένα εθνικό νόμισμα, το δολάριο, στο ρόλο του ως παγκόσμιου συναλλαγματικού αποθέματος.

2. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ.

Ωστόσο, η ανάδυση των σύγχρονων ανισορροπιών – τουλάχιστον μέχρι την κρίση – ανάγεται στο 1996, περίπου. Οι Blanchard, O. & Milesi-Ferretti (2009, IMF, Note SPN/09/29, p.7, 19-20) υποδεικνύουν ότι το 1996, ήταν το έτος που οι παγκόσμιες ανισορροπίες άρχισαν να σημειώνουν μια σταθερή άνοδο – εξαιρουμένης της ύφεσης

2001-2002. Αντίστοιχα η κρίση 2007/8 ήταν σημείο καμπής των παγκόσμιων ανισοροπιών, μια και μειώθηκε δραματικά η Ζήτηση. Από τις 3 παρακάτω περιόδους των ανισοροπιών μέχρι την κρίση: α) 1996-2000, β) 2001-2004, γ) 2005-2008, που υποδεικνύουν οι προαναφερόμενοι ερευνητές, στην πρώτη, ως η περισσότερο πλεονασματική χώρα έναντι των ΗΠΑ αντιστοιχούσε η Ιαπωνία. Αντίθετα, τα πλεονάσματα της Κίνας είναι «μεγάλα σε απόλυτους αριθμούς μόνο μεταξύ 2005-2008» (άλλες πλεονασματικές χώρες ήσαν οι πετρελαιοπαραγωγές και η Γερμανία) (στο ίδιο). Όμως, οι ανισοροπίες των ΙΤΣ αν και μειώθηκαν μετά την κρίση, έγιναν πιο διάσπαρτες και υπερβαίνουν τα επιθυμητά επίπεδα ακόμη και σήμερα, δημιουργώντας προϋποθέσεις αστάθειας (IMF, March 2016, p.18).

3. ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ σε ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ, ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ, ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ, κ.ά.

A) ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ:

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας θα εστιάσω πρώτα στα **αποθέματα σε αξίες του αμερικανικού δημοσίου** (US-Treasury-securities). Παρόλο που τα αποτελέσματα αφορούν όποια πλεονασματική χώρα κατέχει αξίες του αμερικανικού δημοσίου, επικεντρώνομαι στην Κίνα, επειδή κατατάχθηκε πρώτη σε συναλλαγματικά αποθέματα (το 2010), ενώ ο δυναμισμός της ανάπτυξής της και των εξαγωγών της αναζωπυρώνουν την σχετική διαμάχη ΗΠΑ – Κίνας για προσαρμογή των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Τα αμερικανικά αποθέματα αξιών της Κίνας δεν περιελάμβαναν μόνο μετοχές – όπως της Fannie Mae και Freddie Mac (Ρουμελιώτης, 2009, σ. 40) – αλλά και ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου.

Το Γράφημα 1 - στο Παράρτημα (τέλος) - παρουσιάζει την εξέλιξη των πωλήσεων των ομολόγων (και αξιών) του αμερικανικού Δημοσίου σε σχέση με τις αντίστοιχες αξίες του ιδιωτικού αμερικανικού τομέα.

Συνοπτικά, από το 2008, η Κίνα κατέστη ο μεγαλύτερος κάτοχος αξιών του αμερικανικού δημοσίου, ενώ πριν –μέχρι το 2007- τη θέση αυτή κατείχε η Ιαπωνία (Treasury International Capital System, 2011a). Τον Νοέμβριο 2010 η Κίνα έρχεται πάλι πρώτη στη σειρά κατάταξης των μεγαλύτερων αξιών του Αμερικανικού Δημοσίου, με δεύτερη την Ιαπωνία, τρίτη την Αγγλία, και τέταρτες τις πετρέλαιο-παραγωγικές χώρες. Ενώ αντίστοιχα το 2011 οι δύο πρώτες είναι πάλι Κίνα και Ιαπωνία (με την

ίδια σειρά) όμως στην τρίτη θέση ανεβαίνουν οι πετρελαιοπαραγωγοί χώρες και στην τέταρτη η Βραζιλία (στο ίδιο).

Αναλυτικότερα, και σύμφωνα με τον Prasad, E. and Gu Weishi (2011), η Κίνα συσσωρεύσε επί πλέον \$448 δις σε συναλλαγματικά αποθέματα το 2010, αγγίζοντας πλέον ένα συνολικό απόθεμα της τάξης περίπου των \$ 2,85 τρις, ενώ παράλληλα μείωσε το εμπορικό της πλεόνασμα, από το έτος 2007. Ιδιαίτερα ‘τον Οκτώβριο 2010, μόνον η Κίνα διατηρούσε \$906 δις σε αξίες του αμερικανικού δημοσίου’ σύμφωνα με λίστα του Treasury International Capital System (TIC)’ (στο ίδιο, σ.7, 8). Επιπρόσθετα ‘το μερίδιο της Κίνας σε ανεξόφλητο χρέος του αμερικανικού δημοσίου στα χέρια προσώπων ιδιωτικού δικαίου, αυξανόταν σταθερά με τα χρόνια, και τώρα (2010) ίσταται στο επίπεδο περίπου του 10%, δηλ. 1/5 του συνολικού χρέους των ΗΠΑ που κατέχουν ξένοι’ (στο ίδιο, και στη σελ.25).

Ιδιαίτερα, ενώ τον Νοέμβριο 2010, το μερίδιο της Κίνας σε αξίες του αμερικανικού δημοσίου μειώθηκε ελαφρά από \$906,8 δις που ήταν τον Οκτώβριο σε \$895,6 δις, το αντίστοιχο της Ιαπωνίας ελαφρώς αυξήθηκε: από \$875 δις τον Οκτώβριο, σε \$877,2 τον Νοέμβριο 2010. Η Ιαπωνία κατατάσσεται σταθερά δεύτερη ως μεγαλύτερος μεριδιούχος μετά το 2008. Στην ίδια λίστα του TIC, οι πετρελαιοπαραγωγοί χώρες κατατάσσονται στην τέταρτη θέση το 2010, ενώ ήσαν στην τρίτη το 2009 και στην τέταρτη τόσο για το 2008 όσο και για το 2007. Αντίθετα, η Αγγλία έρχεται στην Τρίτη θέση το 2010, στην τέταρτη το 2009, την πέμπτη το 2008 (Treasury International Capital System, 2011b).

Τον Νοέμβριο 2011, το μερίδιο της Κίνας σε αξίες του αμερικανικού Δημοσίου πάλι ερχόταν στην πρώτη θέση, ύψους \$ 1.254,5 δις , στη δεύτερη της Ιαπωνίας ύψους \$1.066,8 δις, στην τρίτη εκείνο των πετρελαιοπαραγωγών χωρών ύψους \$251,5 δις, στην τέταρτη το μερίδιο της Βραζιλίας, ενώ στην 8^η θέση ευρίσκετο η Ρωσία και στην 9^η η Αγγλία (στο ίδιο, πρόσβαση 4/9/2012).

Ωστόσο, η κατοχή αξιών του αμερικανικού Δημοσίου (από μια χώρα) είναι μέρος των **συναλλαγματικών της αποθεμάτων**. Έτσι, συνολικά, μεταξύ 2006-2008, η Κίνα κατέχει το 23,1% των παγκοσμίων συναλλαγματικών αποθεμάτων με την Ιαπωνία να ακολουθεί με το 13,7%, την Ρωσία με το 5,8%, την Ταϊβάν με 4,1%, την Ινδία με 3,5% και το 45,2% ανήκει στον υπόλοιπο κόσμο. (Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R., November 11, 2009). Ενδεικτικά, η συνολική συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων (των προαναφερομένων), σε σχέση με το παγκόσμιο ΑΕΠ, ανερχόταν το 2007 στο 11,7% του παγκόσμιου ΑΕΠ, ενώ μια δεκαετία νωρίτερα – λίγο πριν την

Ασιατική κρίση- ανερχόταν στο 5,6% (UN, 2009) . Ο παρακάτω Πίνακας μας δίνει πληροφορίες για τα συνολικά συναλλαγματικά αποθέματα των αναδυομένων χωρών, σε τρέχουσα αξία \$, βάσει των δεδομένων του ΔΝΤ.

1. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ σε δις δολάρια ΗΠΑ.

	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Ρωσία	44,6	73,8	121,5	177	296,2	467,6	412,7	417,8	454,5	527,4
Κίνα	292	409,2	615,5	823	1.069,50	1.531,30	1.950,30	2.417,80	2.889,60	3.479,50
Ινδία	68,2	99,5	127,2	133	171,3	267,6	248	266,2	291,5	319,7
Βραζιλία	37,5	48,9	52,5	53,3	85,2	179,5	192,9	237,4	287,5	366,1
Μεξικό	50,6	59	64,1	74,1	76,3	87,1	95,1	99,6	12,3	140,3

=World Economic Outlook, October 2010,p. 202., <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.204.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

Πάντως, αν συνυπολογίσουμε και τα αποθέματα χρυσού και SDR (‘Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα’ του ΔΝΤ), τότε τα αποθέματα της Κίνας ανεβαίνουν πολύ περισσότερο όπως μας δείχνει ο Πίνακας 2 του Παραρτήματος, που παρέχει στοιχεία για όλες τις G20 χώρες. Ομοίως, τα αποθέματα αυτά αντανακλώνται στο **πλεονασματικό ΙΤΣ** της Κίνας του Πίνακα 3 του Παραρτήματος.

B) ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ.

Από την άλλη μεριά, το **έλλειμμα ΙΤΣ (Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών)** των ΗΠΑ ανερχόταν το 2001 σε (-)3,9% του ΑΕΠ, χρονιά ύφεσης και τρομοκρατικών επιθέσεων (IMF, 2009, 2011). Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3 του Παραρτήματος, το προαναφερόμενο έλλειμμα, αυξήθηκε το 2002 στο (-) 4,3% ΑΕΠ και συνέχισε ν’ ανεβαίνει, έως που έφτασε το (-) 6% ΑΕΠ το 2006. Τότε, οι ίδιες οι συνέπειες της κρίσης, το μείωσαν σταδιακά σε (-)5,1% ΑΕΠ το 2007, (-)2,7% ΑΕΠ το 2009. Αλλά, ξανά ανέβηκε στο (-)3,2% ΑΕΠ το 2010. Έτσι, μεταξύ (2005-2008), το έλλειμμα ΙΤΣ των ΗΠΑ κυμαινόταν μεταξύ (-) 5,9% και (-) 4,7% του ΑΕΠ. Το Γράφημα 2 και ο Πίνακας 3 του Παραρτήματος αναδεικνύουν τις αντίστοιχες επιδόσεις των σημαντικότερων εταίρων των ΗΠΑ, δηλαδή των χωρών του ομίλου G20.

Την ίδια περίοδο το **δημοσιονομικό έλλειμμα** των ΗΠΑ αυξήθηκε από (-)2% ΑΕΠ το 2006, σε (-) 6,5% το 2008 (IMF, 2011b), λόγω των εκτεταμένων δημοσιονομικών μέτρων στήριξης που διέθεσαν για τη στήριξη της οικονομίας τους, καθόσον η κρίση ξεκίνησε από τις ΗΠΑ. Συνεπώς, οι εθνικές αποταμιεύσεις των ΗΠΑ συρρικνώθηκαν και το χρέος των αυξήθηκε περισσότερο. Για το διάστημα 2006 -2011, και συγκρίνοντας με τις επιδόσεις των εταίρων τους (Γράφημα 3 και Πίνακας 4 του Παραρτήματος) οι ΗΠΑ είχαν τις χειρότερες επιδόσεις από όλους – δηλ. μεγαλύτερα

δημοσιονομικά ελλείμματα – τα έτη 2009 και 2010. Επίσης, το δημόσιο χρέος των ΗΠΑ επιδειωνόταν συνεχώς, και ήταν υψηλότερο των εταίρων τους, με εξαίρεση εκείνο της Ιαπωνίας και της Ιταλίας, όπως μαρτυρεί ο Πίνακας 5 και το Γράφημα 4 του Παραρτήματος.

Αλλά και ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν συνεχώς επιδεινούμενος, όπως φαίνεται στον Πίνακα 6 του Παραρτήματος, όμως οι ΗΠΑ αύξησαν ελαφρά τις δαπάνες για Έρευνα και Τεχνολογία το 2008 – ενώ η κρίση είχε ξεσπάσει από το β' εξάμηνο του 2007. Δηλαδή, από 2,67% του ΑΕΠ (2007) στο 2,79 % του ΑΕΠ το 2008 (Πίνακας 7).

Ούτε όμως οι αμερικανικές **Άμεσες Διεθνείς Επενδύσεις (ΑΔΕ)** δικαιολογούν περίσσια ρευστότητα. Πολλές ΑΔΕ εξήλθαν της χώρας λόγω της κρίσης. Μάλιστα δε, αυξήθηκαν οι εξερχόμενες από τις ΗΠΑ επενδύσεις μετά το 2009. Συνολικά και συμψηφιστικά (μεταξύ εισερχόμενων και εξερχόμενων ΑΔΕ), οι αμερικανικές ΑΔΕ ενώ αυξήθηκαν μεταξύ 2005-8, από \$113 δις σε \$310 δις, μειώθηκαν απότομα το 2009 σε \$159 δις. Είναι μόλις το 2011 που ανέρχονται στα προ της κρίσης επίπεδα (Πίνακας 8 του Παραρτήματος). Το προαναφερόμενο μας ενδιαφέρει έμμεσα μόνο, επειδή πιθανή αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο εσωτερικό της χώρας θα έτεινε να συνεπάγεται (μεσοπρόθεσμα) περισσότερα φορολογικά έσοδα για την κυβέρνηση η οποία θα μπορούσε να τα διοχετεύσει (και) σε αμυντικές δαπάνες. Ειδικότερα, οι εξερχόμενες αμερικανικές διεθνείς επενδύσεις αυξήθηκαν κι άλλο το 2010 (IMF, 2012).

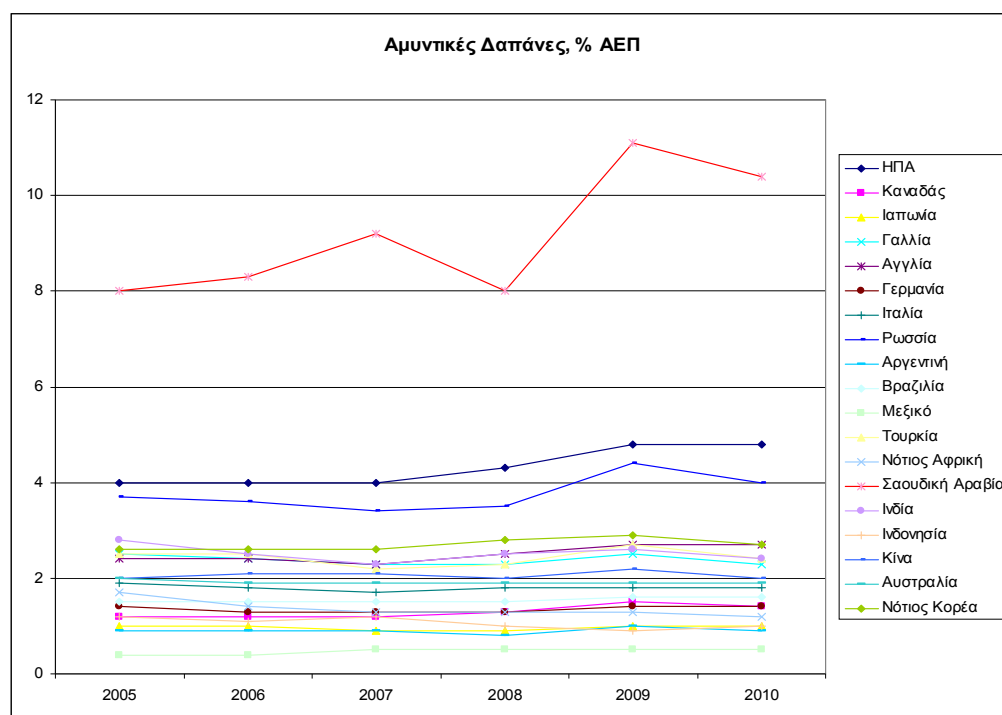
Ωστόσο, οι στρατιωτικές δαπάνες δεν μειώθηκαν, όπως φαίνεται στο παρακάτω Γράφημα (η πρώτη καμπύλη είναι της Σαουδικής Αραβίας, η δεύτερη καμπύλη είναι των ΗΠΑ ενώ η τρίτη της Ρωσίας) και στον Πίνακα 9 του Παραρτήματος.

Για τις ΗΠΑ, ο λόγος των αμυντικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ ήταν όχι μόνο ο 2^{ος} κατά σειρά μεγαλύτερος – μετά από τον αντίστοιχο της Σαουδικής Αραβίας- μεταξύ των εταίρων G20 (και κατά τη διάρκεια της κρίσης) - αλλά επιπλέον ανέβηκε περισσότερο το 2008, ενώ σε όποιους από τους άλλους εταίρους ανέβηκε, τούτο συνέβη σε μικρότερο ποσοστό.

Πράγματι, όπως δείχνει ο Πίνακας 9 του Παραρτήματος, ο λόγος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών προς το ΑΕΠ ήταν σταθερός στο 4% του ΑΕΠ για το διάστημα 2005-7, και μάλιστα ανήλθε στο 4,3% το 2008. Όσοι από τους άλλους εταίρους αύξησαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες, το έπραξαν σε μικρότερο ποσοστό. Η Ρωσία μετέβαλε το αντίστοιχο ποσοστό από 3,4% το 2007 σε 3,5% το 2008. Η Κίνα, μείωσε

ελαφρά το ίδιο ποσοστό από 2,1% το 2007 σε 2% το 2008. Η Τουρκία αύξησε επίσης ελαφρά από 2,2% το 2007 σε 2,3% το 2008. Η Ιταλία αύξησε επίσης κατά 0,01%, δηλ από 1,7% το 2007 σε 1,8%. Η Νότιος Κορέα από 2,6% το 2007 σε 2,8% το 2008. Η Σαουδική Αραβία – που έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ως προς το ΑΕΠ, το μείωσε από 9,2% το 2007, σε 8% το 2008.

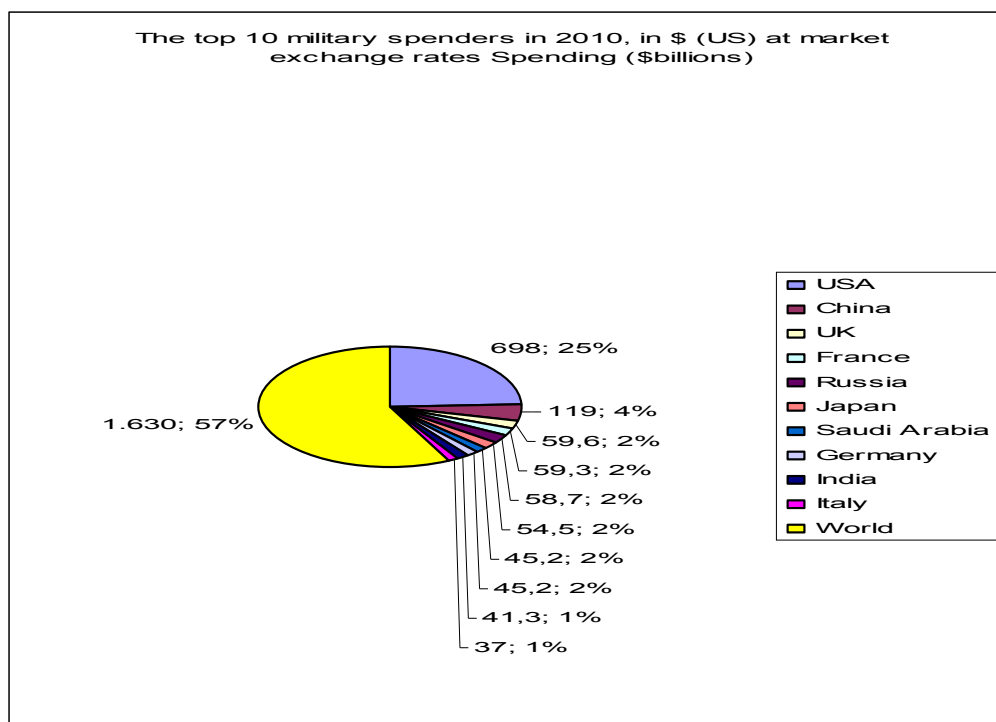
ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί του ΑΕΠ.

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators.
<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries>

Όσο για το 2009, οπότεν το ΔΝΤ διαπιστώνει τα πρώτα σημεία οικονομικής ανάκαμψης, οι περισσότερες χώρες έσπευσαν να διαθέσουν συμπληρωματικούς πόρους στην ‘σκληρή ισχύ’, δηλ. στις στρατιωτικές τους δαπάνες. Συνεπώς, διαπιστώθηκε ότι καθόσον τα συναλλαγματικά αποθέματα τρίτων χωρών και τα διπλά αμερικανικά ελλείμματα αυξανόντουσαν, οι ΗΠΑ διατηρούσαν το ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών στο ΑΕΠ όχι μόνο σταθερό, αλλά και το αύξησαν συγκριτικά περισσότερο από ότι οι άλλοι εταίροι τους (για το 2008). Ακόμη και εξετάζοντας το Ποσοστό των Αμυντικών Δαπανών επί των Δαπανών Κεντρικής Κυβέρνησης (Πίνακας 10 Παραρτήματος), είναι εμφανής η αύξηση των αμερικανικών αμυντικών δαπανών το 2008. Άλλωστε το 2009, οι ΗΠΑ αύξησαν το ποσοστό των αμυντικών τους δαπανών ως προς το ΑΕΠ ακόμη περισσότερο, στο 4,8%.

Αλλά, και για το προγενέστερο διάστημα από το 1997 έως το 2008, το ΔΝΤ πιστοποιεί ότι οι ΗΠΑ είχαν τις περισσότερες αυξανόμενες αμυντικές δαπάνες, από όλους τους άλλους εταίρους G20 (IMF, 30/4/2010). Καθόσον, και πάλι ισχύει η παρατήρηση, ότι επειδή το ΑΕΠ των ΗΠΑ είναι υψηλότερο (των άλλων χωρών) σε αξία καθότι ήταν και είναι η μεγαλύτερη σε μέγεθος οικονομία, τα ποσά που δαπάνησαν οι ΗΠΑ ήσαν υψηλότερα των άλλων χωρών (Γράφημα 5, Πίνακες 6 και 6Α στο τέλος). Έτσι, ακόμη το 2010 οι ΗΠΑ έρχονται πρώτοι μεταξύ των 10 μεγαλύτερων καταναλωτριών χωρών σε αμυντικές δαπάνες (βλ. και πίνακα 9Α του Παραρτήματος).

Stocholm International Peace Research Institute. (11/4/2011). ‘Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010’.

<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010>

Αλλά, πρέπει να υπενθυμίσουμε συγκεκριμένα, ότι από το 2008 οι ΗΠΑ διέθεσαν περισσότερους πόρους της χώρας τους σε κρατικά μέτρα στήριξης λόγω της κρίσης, που συμπεριλάμβαναν και μερικές φοροαπαλλαγές. Δηλαδή, στα τέλη του 2007, η κυβέρνηση Bush ενέκρινε ένα πακέτο μέτρων στήριξης ύψους \$ 168 εκ. συμπεριλαμβάνοντας φόρο-ελαφρύνσεις για επιχειρήσεις και νοικοκυριά, που εφαρμόστηκαν το 2008 (“Bush Tax Rebate 2008”).

Το 2009, η κυβέρνηση Obama διέθεσε νέο πακέτο μέτρων στήριξης περίπου \$787 δις, που κατανεμήθηκαν ως εξής: \$ 299 δις σε νοικοκυριά (επιχορηγήσεις,

φοροαπαλλαγές), \$ 137 δις σε επιχειρήσεις και \$351 δις σε τοπικές (ομοσπονδιακές) κυβερνήσεις. Περισσότερο συγκεκριμένα, αυτές οι ενέσεις ρευστότητας κατευθύνθηκαν προς φοροαπαλλαγές ύψους \$244 δις, \$217 δις για την κεντρική διοίκηση και τις τοπικές κυβερνήσεις, \$120 δις σε κοινωνικά μέτρα ανακούφισης (από την κρίση) σε άτομα, \$101 δις σε υποδομές, \$59,5 δις σε προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας και \$45,5 δις σε δαπάνες ανθρώπινου κεφαλαίου (Baily, Martin-Neil (July 1, 2010), p.10-11).

Πάντως, χαρακτηριστικά και αθροιστικά, εξ αρχής της κρίσης και μέχρι τον Ιούνιο 2011, η άμεση στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα στο εσωτερικό της χώρας – συνυπολογίζοντας την επιστροφή σχετικών ποσών – είχε ως εξής για τις παρακάτω χώρες:

Στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ 2011.

Χώρες	Άμεση στήριξη	Επιστροφές	Καθαρή στήριξη
ΗΠΑ	5.1	2	3.1
Ηνωμένο Βασίλειο	6.7	1.1	5.7
Γερμανία	13.2	0.8	12.4
Ιρλανδία	40.6	2.6	38
Ελλάς	5.8	0.4	5.4
Ισπανία	3	0.9	2.1

Πηγή: IMF. *Fiscal Monitor (September 2011)*, p.28, Box 7: “Financial Sector Support and Recovery to Date”, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>.

Επομένως, προκύπτει εύλογα το ερώτημα ‘από πού ήρθαν’ οι πρόσθετοι πόροι για τις αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες, αν όχι από τις (πρόσθετες) πωλήσεις αξιών του αμερικανικού δημοσίου που αποτυπώνονται στα συναλλαγματικά αποθέματα των πλεονασματικών χωρών;

Ακόμη, ορισμένες εμπειρικές μελέτες έχουν επαληθεύσει ότι «τα δημοσιονομικά Ισοζύγια . . . συμπαρασύρουν τα Ισοζύγια Τρεχουσών Συναλλαγών πολύ περισσότερο από ότι ήταν πιστευτό στο παρελθόν» (Gagnon, J., 2011, p.1, 6), αφού συνήθως υψηλότερες δημόσιες δαπάνες από αντίστοιχα έσοδα, επιφέρουν υψηλότερα ελλείμματα στα οποία οι κεφαλαι-αγορές αναλογούν υψηλότερα επιτόκια δανεισμού, λόγω του αυξημένου ρίσκου.

Επομένως, αφού οι αμυντικές δαπάνες όχι μόνον δεν έμειναν στο ίδιο επίπεδο αλλά αυξήθηκαν, ο μόνος τρόπος να βρεθούν επιπλέον οι οικονομικοί πόροι ήταν μέσω

των πόρων και των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών. Διότι, οι αμυντικές δαπάνες είναι μέρος των δημοσίων δαπανών του γενικού προϋπολογισμού του κράτους, όπως είναι και οι δαπάνες υγείας, έρευνας & τεχνολογίας, κ.ά..Και οι αντίστοιχοι επιπλέον δημόσιοι πόροι είναι οι πωλήσεις αξιών (ομολόγων, κ.ά) του αμερικανικού δημοσίου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.

Ορισμένοι ακαδημαϊκοί και άλλοι διαμορφωτές οικονομικής και διεθνούς πολιτικής είδαν στις παγκόσμιες ανισορροπίες μία βασική (ριζική) αιτία της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Το βασικό τους επιχείρημα σχετίζεται με τη συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων εκ μέρους της Κίνας και το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών της, ότι δηλ. τροφοδότησαν τις αγορές των ΗΠΑ με υπερβάλλουσα ρευστότητα. Επομένως, η ‘αόρατη χείρα’ των αγορών (κατά τον Άνταμ Σμιθ) δεν μπορούσε να εμποδίσει την ανεξέλεγκτη άνοδο των τιμών των ακινήτων και των σχετικών (χρηματιστηριακών) αξιών - στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών – που οδήγησαν στην κρίση (των subprimes αρχικά). Άλλοι όμως, κατηγορούν την μακροπρόθεσμη νομισματική πολιτική της Fed, η/και την ανεπαρκή ρύθμιση κι εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Αλλά, ενώ η Κίνα αντίστροφα κατηγορεί την αμερικανική νομισματική πολιτική ως αφερέγγυα (π.χ. υποτίμηση του δολαρίου με την ‘ποσοτική χαλάρωση’) - πυροδοτώντας την αντίστοιχη διαμάχη - διαφαίνεται μία άλλη διάσταση των ΙΤΣ και των παγκόσμιων ανισορροπιών των κεφαλαιακών ροών. Δηλαδή:

Εξαιτίας των ‘διπλών ελλειμμάτων’ των ΗΠΑ, ιδιαίτερα μετά την ύφεση του 2001, η συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων με αξίες του αμερικανικού δημοσίου (όπως ομόλογα) από τρίτες χώρες, επέτρεψαν στις ΗΠΑ να χρηματοδοτήσουν τις στρατιωτικές τους δαπάνες και συνεπώς, τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις (Ιράκ, Αφγανιστάν, κ.ά). Η βασική ένδειξη για την παραπάνω πρόταση συνίσταται στο ότι οι ΗΠΑ αύξησαν μεν τις στρατιωτικές δαπάνες το 2008 και 2009 ενώ στη διάρκεια της κρίσης (2007) έμειναν στο ίδιο επίπεδο- παρά τα ‘διπλά ελλείμματα’ και τις ζημιές της κρίσης, η οποία ξεκίνησε από το εσωτερικό των ΗΠΑ.

Από την άλλη μεριά, οι ‘υπαίτιες’ παγκόσμιες ανισορροπίες υπάρχουν τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας 1990, τροφοδοτώντας το εσωτερικό των ΗΠΑ με περίσσεια ρευστότητα από το εξωτερικό.

Από την παραπάνω ρευστότητα, το μέρος εκείνο που οφείλεται σε συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων, προήλθε ως επί το πλείστον από την πώληση ομολόγων του αμερικανικού Δημοσίου. Καθόσον, το αμερικανικό Δημόσιο χρηματοδοτεί τις αμυντικές δαπάνες, γίνεται κατανοητό ότι, πόροι από την πώληση αμερικανικών κρατικών ομολόγων διοχετεύτηκαν και σε στρατιωτικές δαπάνες. Ωστόσο, δεν μπορεί να υποστηρίξει κάποιος απόλυτα, ότι οι αμυντικές δαπάνες χρηματοδοτήθηκαν αποκλειστικά από την πώληση αμερικανικών κρατικών ομολόγων, αλλά ότι τουλάχιστον, μεταξύ άλλων χρήσεων των πρόσθετων πόρων που προέκυψαν κατ' αυτόν τον τρόπο, η χρήση για στρατιωτικούς σκοπούς ήταν οπωσδήποτε μία από αυτές.

Παρόλα αυτά, οι αμερικανικές στρατιωτικές δαπάνες ήταν στο στόχαστρο περικοπών, όπως μαρτυρεί ο *The Economist* (2011, February 12th, Vol. 398, No 8720, p. 45) καθόσον «\$700 δις είναι ένα πολύ μεγάλο ποσό (και για τις ΗΠΑ) . . . τον προηγούμενο χρόνο οι αμερικανικές αμυντικές δαπάνες υπερέβησαν τον αντίστοιχο μέσο όρο του ψυχρού πολέμου κατά 50% (προσαρμοσμένο ποσοστό συνυπολογίζοντας τον πληθωρισμό), ενώ τα τελευταία 10 χρόνια, αυξήθηκαν κατά 67% σε πραγματικούς όρους». Τα προαναφερόμενα ποσά ενισχύουν τους συλλογισμούς του παρόντος κειμένου.

Το συμπέρασμα του παρόντος κείμενου είναι ότι η συμβολή των παγκόσμιων μακροοικονομικών ανισορροπιών (ιδιαίτερα μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας) είναι τελικά προς όφελος της «σκληρής ισχύος» των ΗΠΑ. Η θέση αυτή έρχεται σε αντίθεση με το «προφανές» προγενέστερο λογικό συμπέρασμα, ότι τα ελλείμματα που προκαλούν οι ανισορροπίες θα επηρεάσουν τις αμυντικές δαπάνες, άρα και τις αμυντικές ικανότητες των ΗΠΑ, προς όφελος των νέων ανερχομένων (και πλεονασματικών) δυνάμεων. Υπό αυτό το πρίσμα, θα έπρεπε οι ανερχόμενες αναθεωρητικές δυνάμεις του status quo (πχ Κίνα) να επιδιώκουν την συνέχιση των ανισορροπιών ώστε να επιτύχουν την παγκόσμια ανακατανομή ισχύος σε βάρος των ΗΠΑ. Αντίθετα, στο παρόν κείμενο φαίνεται ότι οι παγκόσμιες ανισορροπίες εξυπηρετούν τελικά τις ΗΠΑ. Η θέση αυτή δικαιολογείται όταν συνεξετάζεται η παράμετρος της αύξησης της «σκληρής ισχύος» σε περιβάλλον έντονων ελλειμμάτων που πυροδοτούν οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες. Με άλλα λόγια, η διαφορά οφείλεται ότι, πριν η θεώρηση ήταν μόνο οικονομική, ενώ τώρα συνεξετάσθηκε η παράμετρος της 'σκληρής ισχύος'

Έτσι, με μία ως επί το πλείστον οικονομική θεώρηση ή έστω γεωοικονομική, η άνοδος της Κίνας φάνηκε να δικαιολογεί ρεαλιστικές ανησυχίες ενός (γενικότερα) επικείμενου ανταγωνισμού ΗΠΑ - Κίνας. Αντίθετα, φωτίζοντας την πηγή των ανεξάντλητων πόρων των αμερικανικών στρατιωτικών δαπανών, οι ανησυχίες ενός sino-αμερικανικού ευρύτερου ανταγωνισμού μετριάζονται, επειδή οι παγκόσμιες ανισοροπίες δημιουργούν τη βάση πάνω στην οποία θεμελιώνεται η συμπληρωματικότητα των συμφερόντων ΗΠΑ - Κίνας .

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Η ποσοτική θεωρία του χρήματος μας λέει ότι η προσφορά χρήματος (M) πολλαπλασιαζόμενη επί την ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος (V), ισούται με το γινόμενο του Εθνικού Προϊόντος (Q) επί του επιπέδου των τιμών P. Δηλαδή, $MV = P.Q$.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ:

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη του ΕΛΙΣΜΕ και ιδιαίτερος τους κ. Αν. Μπασαρά, Ιπ. Δασκαλάκη και Γ. Δουδούμη που με τη στήριξη και τις παρατηρήσεις τους συνέβαλαν στη βελτίωση του κειμένου. Δράττομαι επίσης της ευκαιρίας να ξανα-ευχαριστήσω τους καθηγητές μου του Παντείου, Π. Ρουμελιώτη και Χ. Παπασωτηρίου που επέβλεψαν τη διδακτορική μου διατριβή από την οποία έχει αντληθεί η παρούσα μελέτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Aglietta**, M. (24/10/2009). ‘Ceux qui prennent les risques n’ en subissent pas les coûts’. *L’ Humanité*, p. 5. Πρόσβαση 20/12/2009.
<http://www.cepii.fr/francgraph/presse/2009/crisefinanciere/MAHuma2425909019.pdf>
- Baily**, Martin-Neil (July 1,2010). *Perspectives on the Economy*. Testimony for the Hearing on the United States House of Representatives; Committee on the Budget. Retrieved July 7, 2010 at: The Brookings Institution,
http://www.brookings.edu/testimony/2010/0701_economic_perspectives_baily.aspx
- Blanchard**, O. & **Milesi-Ferretti**, G.M. (December 22, 2009). *Global Imbalances: In Midstream?* *IMF* Staff Position Note SPN/09/29.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0929.pdf>
- “**Bush Tax Rebate** ,2008”. Retrieved 27/12/2010, <http://www.mahalo.com/bush-tax-rebate-2008>
- Cline**, W & **Williamson**, J. (2009). ‘2009 Estimates of fundamental equilibrium exchange rates’. *Peterson Institute*, Policy Brief, No PB09-10, June. USA. Retrieved 24/8/2009, <http://www.piie.com>.
- Das**, U. & **Papaioannou**, M. & **Trebesch**, C. (January 1, 2010). Sovereign Default Risk and Private Sector Access to Capital in Emerging Markets. IMF.
<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23510.0>

Gagnon, J. (2011, January). *Current Account Imbalances Coming Back*. Peterson Institute for International Affairs, <http://www.piie.com/publications/wp/wp11-1.pdf>

IMF, (2009) World Economic Outlook 2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/pdf/text.pdf>

— . (30/4/2010). ‘Appendix Figure 16. Advanced G-20 General Government Primary Expenditure Trends, 1997–2008: Functional Classification (In percent of GDP)’. In: IMF. *From Stimulus to Consolidation: Revenue and Expenditure Policies in Advanced and Emerging Economies*, p.59. Retrieved 17/5/2010. <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4452> <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2010/043010a.pdf> .

----- . (2011) World Economic Outlook (WEO), September 2011, pp.196-201. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

----- . (2011b) Fiscal Monitor (September 2011), pp.64 - 73 , <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

— . (10/1/2012), <http://cds.imf.org> , <http://elibrary-data.imf.org/Report.aspx?Report=11666810> .

— . March 2016, Policy Paper: Strengthening the International Monetary System, p.18, <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=5023>

Mateos y Lago, I. & Duttagupta, R. & Goyal, R. (November 11, 2009). The Debate on the International Monetary System. *IMF*. Πρόσβαση 18/11/2009, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23379.0>

Prasad, E. and Gu Weishi (Grace). (2011, January 13). *Rebalancing the US – China Relationship*. The Brookings Institution, http://www.brookings.edu/opinions/2011/0113_us_china_prasad.aspx

Ρουμελιώτης, Π. (2009). *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*. Αθήνα : Λιβάνης.

Harold James. (2010-09-06). *Recession Geopolitics*. *Project Syndicate*, <http://www.project-syndicate.org/commentary/james44/English>

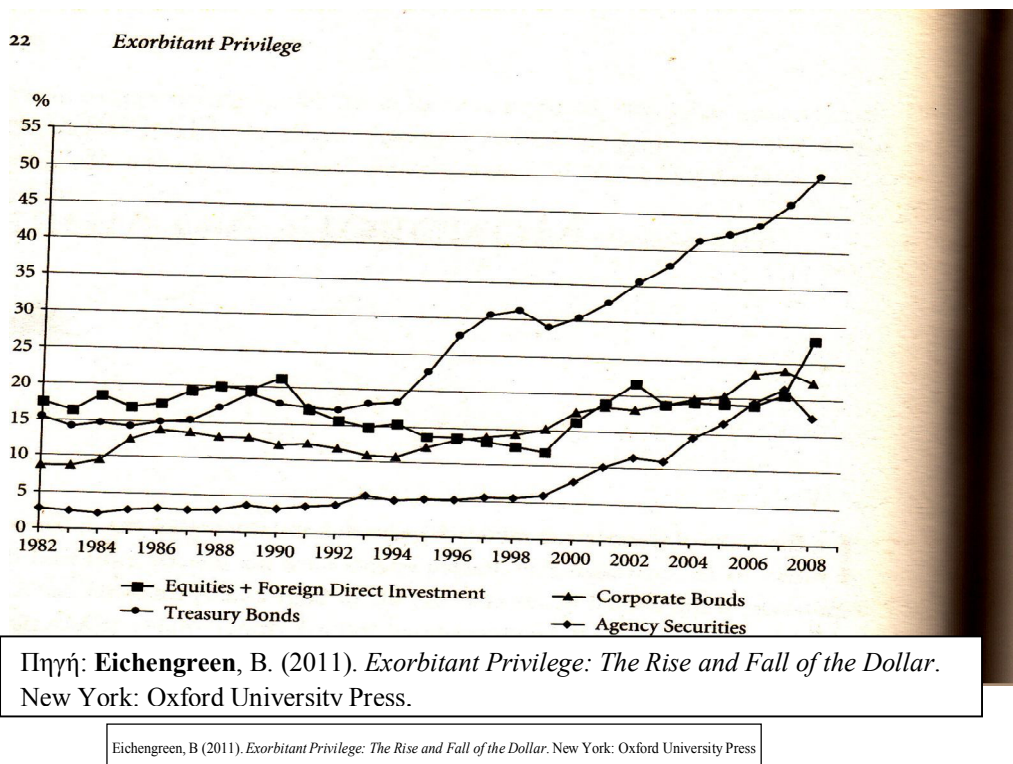
Treasury International Capital System (TIC), (2011a). Historical data, retrieved 23/1/2011, <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfhhis01.txt> .

---- . (TIC).(2011b). MAJOR FOREIGN HOLDERS OF TREASURY SECURITIES. Retrieved 23/1/2011, <http://www.treasury.gov/resource-center/data-chart-center/tic/Documents/mfh.txt>

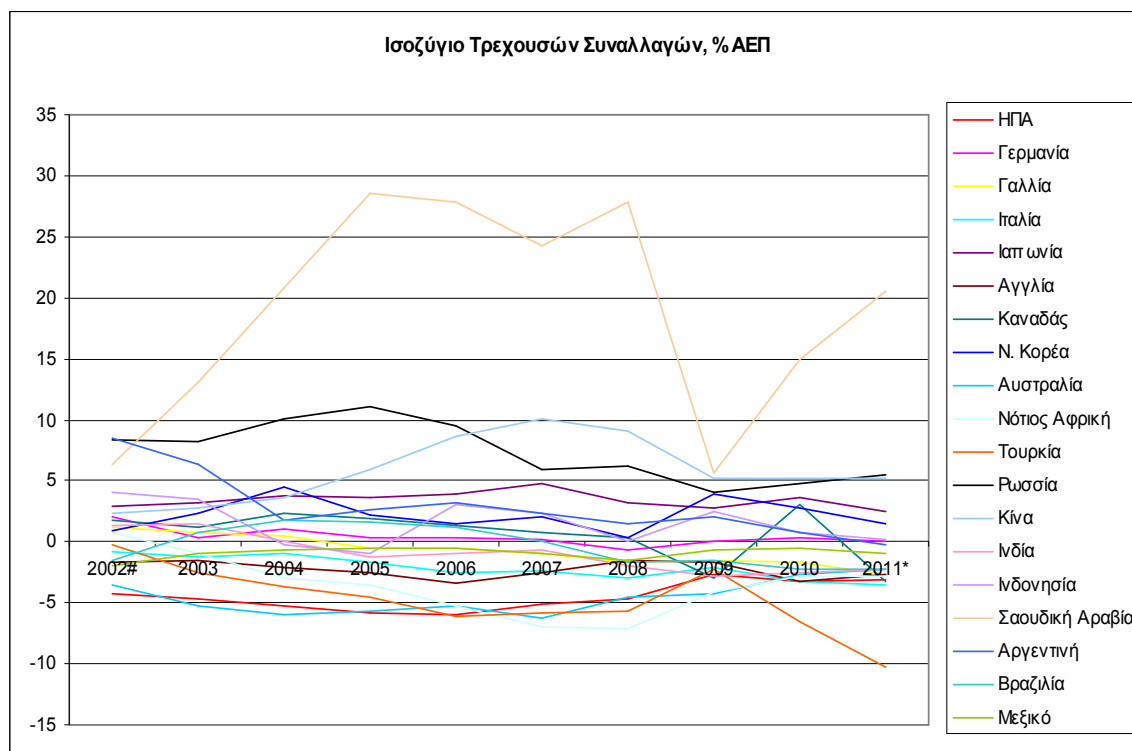
UN.(September 21, 2009). Report of the Commission of Experts of the President of the United Nations General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System. *Stiglitz Commission Report*. OHE: Νέα Υόρκη. Πρόσβαση, 25/11/2009, http://www.un.org/ga/econcrisissummit/docs/FinalReport_CoE.pdf , σελ. 112.).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Γράφημα 1: Η εξέλιξη των πωλήσεων των ομολόγων (και αξιών) του αμερικανικού Δημοσίου σε σχέση με τις αντίστοιχες αξίες του ιδιωτικού αμερικανικού τομέα.

Γράφημα 2: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, ως % του ΑΕΠ, των G20.

2. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ (συμπεριλαμβανομένου του χρυσού και SDR), σε δις US \$ (τρέχουσες τιμές αγοράς) - [στρογγυλοποιημένα ποσά].

	2005*	2006	2007	2008	2009	2010	2011**
ΗΠΑ	188,25	221,08	227,54	294,04	404,09	488,92	537,26
Καναδάς	33,01	35,06	41,08	43,87	54,35	57,15	65,81
Ιαπωνία	846,89	895,32	973,29	1.030,76	1.048,99	1.096,06	1.295,83
Γαλλία	74,35	98,23	115,48	103,3	131,78	165,85	168,49
Αγγλία	43,59	47,03	57,27	53,02	66,55	82,38	94,54
Γερμανία	101,67	111,63	135,93	138,56	179,04	215,97	234,1
Ιταλία	65,95	75,77	94,1	105,64	131,49	158,47	169,87
Ρωσία	182,27	303,77	478,82	426,27	439,34	479,22	497,41
Αργεντινή	28,08	32,022	46,149	46,38	48	52,2	46,26
Βραζιλία	53,79	85,84	180,33	193,78	238,53	288,57	352,01
Μεξικό	74,1	76,32	87,2	95,29	99,88	12,58	149,2
Τουρκία	52,49	63,26	76,49	73,67	74,93	85,95	87,93
Νότιος Αφρική	20,62	25,59	32,91	34,07	39,6	43,81	48,74
Σαουδική Αραβία	157,38	228,95	309,28	451,27	420,98	459,31	556,57
Ινδία	137,82	178,04	278,57	257,42	284,68	300,48	298,73
Ινδονησία	34,73	42,59	59,93	51,64	66,11	96,21	110,13
Κίνα	831,41	1.080,75	1.546,36	1.966,03	2.452,89	2.913,71	3.254,60
Αυστραλία	43,25	55,07	28,9	32,92	41,74	42,26	46,71
Νότιος Κορέα	210,55	239,14	282,53	201,54	270,43	292,14	306,93

* = World Bank. (2010)

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators.

<http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD/countries>

** = World Bank (2012),

<http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD/countries>

3. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (ΙΣΤ), ως % του ΑΕΠ το διάστημα : 2002 – 2011.

Χώρα ή περιφέρεια	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
ΗΠΑ	-4,3	-4,7	-5,3	-5,9	-6	-5,1	-4,7	-2,7	-3,2	-3,1
Γερμανία	2	0,4	1,1	0,4	0,3	0,2	-0,7	0,1	0,3	0,1
Γαλλία	1,2	0,7	0,5	-0,5	-0,6	-1	-1,7	-1,5	-1,7	-2,7
Ιταλία	-0,8	-1,3	-0,9	-1,7	-2,6	-2,4	-2,9	-2,1	-3,3	-3,5
Ιαπωνία	2,9	3,2	3,7	3,6	3,9	4,8	3,2	2,8	3,6	2,5
Αγγλία	-1,7	-1,6	-2,1	-2,6	-3,4	-2,6	-1,6	-1,7	-3,2	-2,7
Καναδάς	1,7	1,2	2,3	1,9	1,4	0,8	0,3	-3	3,1	-3,3
Ν. Κορέα	0,9	2,4	4,5	2,2	1,5	2,1	0,3	3,9	2,8	1,5
Αυστραλία	-3,6	-5,2	-6	-5,7	-5,3	-6,2	-4,5	-4,2	-2,7	-2,2

Νότιος Αφρική	0,8	-1	-3	-3,5	-5,3	-7	-7,1	-4,1	-2,8	-2,8
Τουρκία	-0,3	-2,5	-3,7	-4,6	-6,1	-5,9	-5,7	-2,3	-6,6	-10
Ρωσία	8,4	8,2	10,1	11,1	9,5	5,9	6,2	4,1	4,8	5,5
Κίνα	2,4	2,8	3,6	5,9	8,6	10,1	9,1	5,2	5,2	5,2
Ινδία	1,4	1,5	0,1	-1,3	-1	-0,7	-2	-2,8	-2,6	-2,2
Ινδονησία	4	3,5	-0,2	-1	3	2,4	0	2,5	0,8	0,2
Σαουδική Αραβία	6,3	13,1	20,8	28,5	27,8	24,3	27,8	5,6	14,9	20,6
Αργεντινή	8,5	6,3	1,7	2,6	3,2	2,4	1,5	2,1	0,8	-0,3
Βραζιλία	-1,5	0,8	1,8	1,6	1,2	0,1	-1,7	-1,5	-2,3	-2,3
Μεξικό	-2	-1	-0,7	-0,6	-0,5	-0,9	-1,5	-0,7	-0,5	-1

• = όπως νοείται στο WEO του ΔΝΤ

IMF, World Economic Outlook, October 2010, σελ.195-200.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), September 2011, σελ.196-201.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

4. ΠΙΝΑΚΑΣ. Δημοσιονομικό Ισοζύγιο % ΑΕΠ

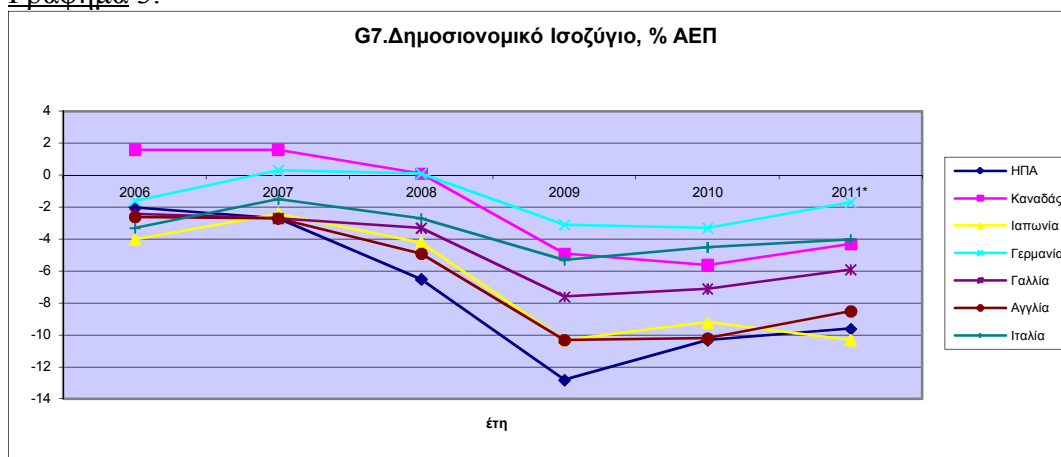
Χώρες G20	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Αργεντινή	-0,9	-2,1	-0,8	-3,6	-1,6	-2
Αυστραλία	1,8	1,3	-0,8	-4,1	-4,9	-3,9
Βραζιλία	-3,5	-2,7	-1,4	-3,1	-2,9	-2,5
Καναδάς	1,6	1,6	0,1	-4,9	-5,6	-4,3
Κίνα	-0,7	0,9	-0,4	-3,1	-2,3	-1,6
Γαλλία	-2,4	-2,7	-3,3	-7,6	-7,1	-5,9
Γερμανία	-1,6	0,3	0,1	-3,1	-3,3	-1,7
Ινδία	-5,5	-4,2	-7,2	-9,7	-8,8	-8
Ινδονησία	0,2	-1	0	-1,8	-1,2	-1,8
Ιταλία	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3	-4,5	-4
Ιαπωνία	-4	-2,4	-4,2	-10,3	-9,2	-10,3
Νότιος Κορέα	1,1	2,3	1,6	0	1,7	2,1
Μεξικό	-1	-1,2	-1,1	-4,7	-4,3	-3,2
Ρωσία	8,3	6,8	4,9	-6,3	-3,5	-1,1
Σαουδική Αραβία	24,6	15,8	34,4	-4,6	6,7	9,4
Νότιος Αφρική	0,8	1,5	-0,5	-5,2	-5,1	-4,3
Τουρκία	0	-1,6	-2,4	-5,6	-2,9	-0,9
Αγγλία	-2,6	-2,7	-4,9	-10,3	-10,2	-8,5
ΗΠΑ	-2	-2,7	-6,5	-12,8	-10,3	-9,6
MIN	-5,5	-4,2	-7,2	-12,8	-10,3	-10,3

* = πρόβλεψη

Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Γράφημα 3.

5. ΠΙΝΑΚΑΣ . G20. Ακαθάριστο δημόσιο χρέος % ΑΕΠ (General Government Gross Debt)

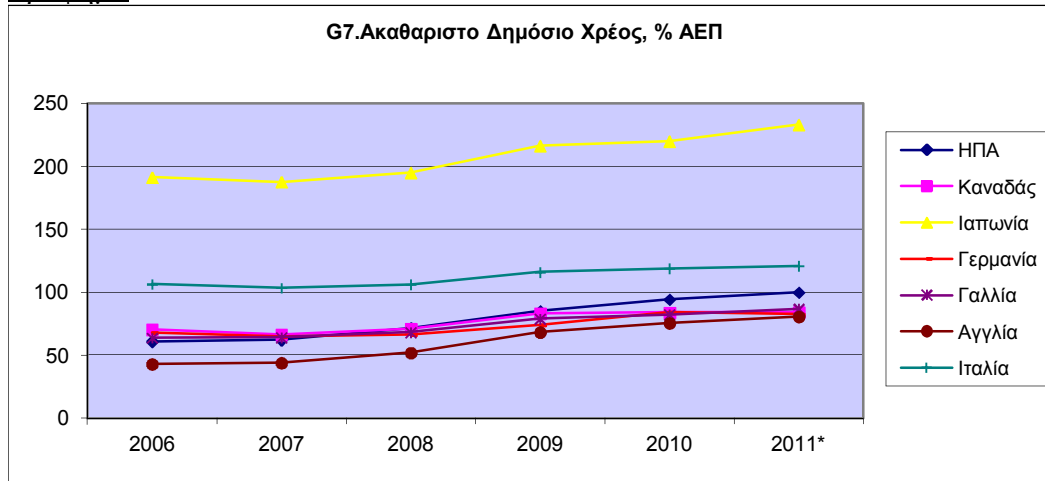
Χώρες	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Αργεντινή	76,5	67,1	58,5	58,7	49,1	43,3
Αυστραλία	9,9	9,6	11,7	16,9	20,5	22,8
Βραζιλία	66,7	65,2	63,6	68,1	66,8	65
Καναδάς	70,3	66,5	71,1	83,3	84	84,1
Κίνα	16,2	19,6	17,7	17,7	33,8	26,9
Γαλλία	63,9	64,2	68,3	79	82,4	86,9
Γερμανία	67,9	65	66,4	74,1	84	82,6
Ινδία	78,5	75,4	74,7	74,2	67,3	64,9
Ινδονησία	40,4	36,9	33,2	28,6	27,4	25,2
Ιταλία	106,6	103,6	106,3	116,1	119	121,1
Ιαπωνία	191,3	187,7	195	216,3	220	233,1
Νότιος Κορέα	31,1	30,7	30,1	33,8	33,4	32
Μεξικό	38,4	37,8	43,1	44,7	42,9	42,9
Ρωσία	9	8,5	7,9	11	11,7	11,7
Σαουδική Αραβία	27,3	18,5	13,2	15,9	9,9	7,1
Νότιος Αφρική	32,6	28,3	27,3	31,5	34,8	36,9
Τουρκία	46,1	39,4	39,5	46,1	42,2	40,3
Αγγλία	43,1	43,9	52	68,3	75,5	80,8
ΗΠΑ	61,1	62,3	71,6	85,2	94,4	100
MAX	191,3	187,7	195	216,3	220	233,1

* = πρόβλεψη

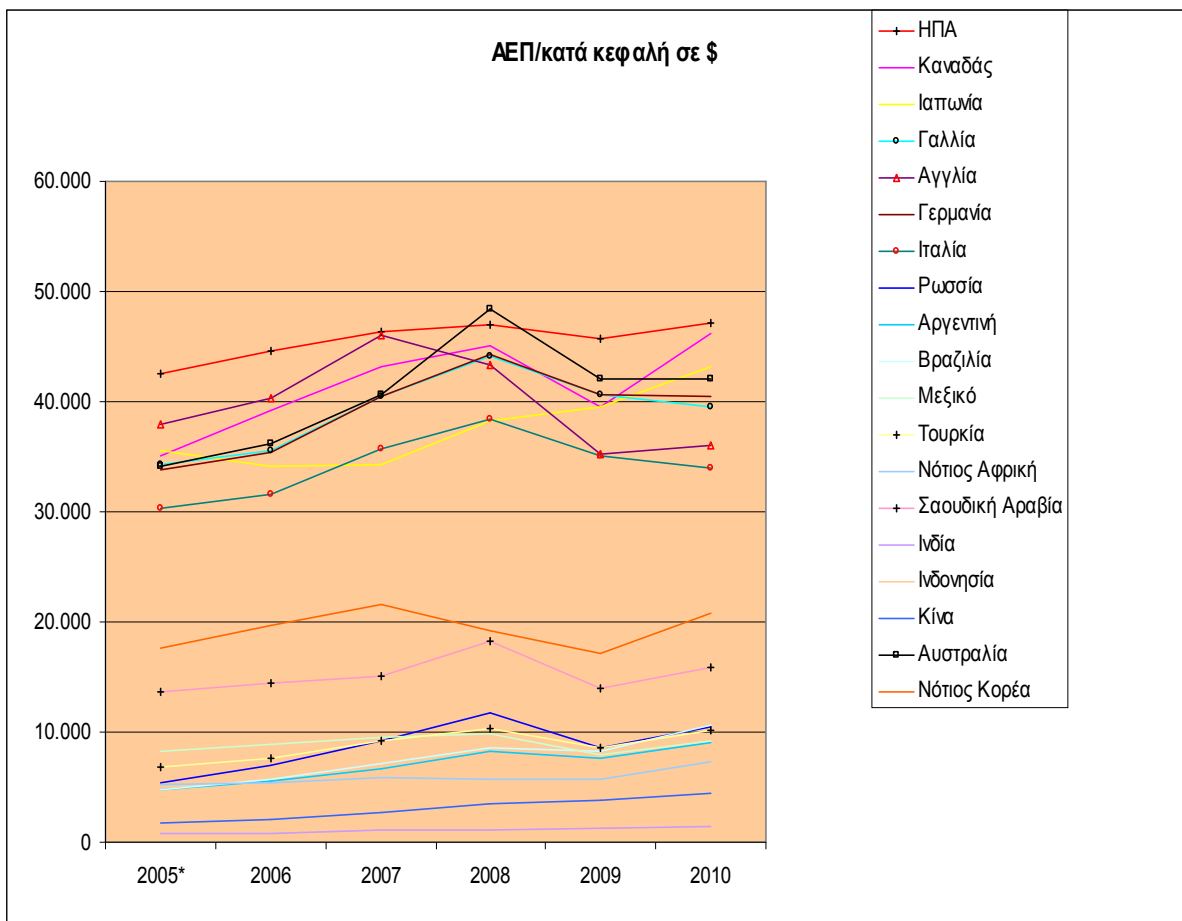
Πηγή : IMF. Fiscal Monitor (September 2011), p.64 – 73.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2011/02/pdf/fm1102.pdf>

Γράφημα 4.

Γράφημα 5.

Πηγή: World Bank (2011). World Development Indicators 2011.

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAD.CD>

* World Bank (2010). World Development Indicators 2010..

**6. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΕΤΗΣΙΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ % ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΑΕΠ κατά κατηγορίες χωρών το διάστημα 1992–2011**

Χώρα ή περιφέρεια	Μέσος όρος 1992- 2001#	2002#	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2011**
ΗΠΑ	3,5	1,8	2,5	3,5	3,1	2,7	1,9	-0,3	-3,5	3	1,5	1,8
Γερμανία	1,7	0	-0,4	0,7	0,8	3,9	3,4	0,8	-5,1	3,6	2,7	3
Γαλλία	2,1	1,1	0,9	2,3	1,9	2,7	2,2	-0,2	-2,6	1,4	1,7	1,6
Ιταλία	1,6	0,5	0	1,5	0,7	2	1,5	-1,3	-5,2	1,3	0,6	0,4
Ιαπωνία	0,9	0,3	1,4	2,7	1,9	2	2,4	-1,2	-6,3	4	-0,5	-0,9
Αγγλία	2,9	2,1	2,8	3	2,2	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,4	1,1	0,9
Καναδάς	3,3	2,9	1,9	3,1	3	2,8	2,2	0,7	-2,8	3,2	2,1	2,3
Ν. Κορέα	6	7,2	2,8	4,6	4	5,2	5,1	2,3	0,3	6,2	3,9	
Αυστραλία	3,8	3,9	3,3	3,8	3,1	2,6	4,6	2,6	1,4	2,7	1,8	
Νότιος Αφρική	2,2	3,7	2,9	4,6	5,3	5,6	5,6	3,6	-1,7	2,8	3,4	3,1
Τουρκία	3	6,2	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	-4,8	8,9	6,6	
Ρωσία	-2,9	4,7	7,3	7,2	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4	4,3	4,1
Κίνα	10,3	9,1	10	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,3	9,5	9,2
Ινδία	5,7	4,6	6,9	7,6	9	9,5	10	6,2	6,8	10,1	7,8	7,4
Ινδονησία	3,6	4,5	4,8	5	5,7	5,5	6,3	6	4,6	6,1	6,4	
Σαουδική Αραβία	1,9	0,1	7,7	5,3	5,6	3,2	2	4,2	0,1	4,1	6,5	
Αργεντινή	2,7	-10,9	9	8,9	9,2	8,5	8,6	6,8	0,8	9,2	8	
Βραζιλία	2,6	2,7	1,1	5,7	3,2	4	6,1	5,2	-0,6	7,5	3,8	2,9
Μεξικό	3	0,8	1,4	4	3,2	5,2	3,2	1,2	-6,2	5,4	3,8	4,1

* = προβολή, κατ' εκτίμηση

= IMF, World Economic Outlook, October 2010, σελ.177-184.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.177-185.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

** = WEO Update, (24/1/2012) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/update/01/index.htm>

6Α.ΠΙΝΑΚΑΣ. Μερίδιο στο παγκόσμιο ΑΕΠ σε%.

	2010	2009*	2008 ≈	2007#
ΗΠΑ	19,5	20,4	20,6	21,3
Καναδάς	1,8	1,8	1,9	2
Ιαπωνία	5,8	6	6,3	6,6
Ευρωζώνη	(17) 14,6	(16) 15,1	(16) 15,7	(15) 16,1
Γαλλία	2,9	3	3,1	3,2
Αγγλία	2,9	3,1	3,2	3,3
Γερμανία	4	4	4,2	4,3
Ιταλία	2,4	2,5	2,6	2,8
Ρωσία	3	3	3,3	3,2
Αργεντινή
Βραζιλία	2,9	2,9	2,8	2,8
Μεξικό	2,1	2,1	2,2	2,1
Τουρκία
Νότιος Αφρική

Σαουδική Αραβία
Ινδία	5,5	5,1	4,8	4,6
Ινδονησία				
Κίνα	13,6	12,6	11,4	10,8
Αυστραλία				
Νότιος Κορέα				

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (WEO), October 2011, σελ.167

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/index.htm>

* = IMF, World Economic Outlook, October 2010, σελ.170.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/>

≈ = IMF, World Economic Outlook, October 2009, σ. 162.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/index.htm>

= IMF, World Economic Outlook, October 2008, σ.253.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/>

6B. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΑΕΠ ΣΕ ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ, ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. \$

	2009	2010	2011
ΗΠΑ	14.204.322	14.256.300	14.582.400
Καναδάς	1.213.991	1.280.279	1.327.345
Ιαπωνία	4.354.550	4.138.481	4.332.537
Γαλλία	2.112.426	2.172.097	2.194.118
Αγγλία	2.176.263	2.256.830	2.231.150
Γερμανία	2.925.220	2.984.440	3.071.282
Ιταλία	1.840.902	1.921.576	1.908.569
Ρωσία	2.288.446	2.667.298	2.812.383
Αργεντινή	571.537	586.391	642.255
Βραζιλία	1.976.632	2.020.079	2.189.180
Μεξικό	1.541.584	1.540.207	1.652.168
Τουρκία	1.028.897	1.040.275	1.115.994
Νότιος Αφρική	492.155	507.571	524.198
Σαουδική Αραβία	589.531	594.886	618.807
Ινδία	3.388.473	3.783.578	4.198.609
Ινδονησία	907.264	966.956	1.029.789
Κίνα	7.903.325	9.104.181	10.084.764
Αυστραλία	762.559	858.168	865.043
Νότιος Κορέα	1.358.037	1.324.383	1.417.549

Πηγή: WTO. Trade Profiles, <http://stat.wto.org>

7. Δαπάνες για ΕΡΕΥΝΑ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ως % επί του ΑΕΠ

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	2,57	2,61	2,67	2,79		
Καναδάς	2,05	1,97	1,91	1,84	1,95	
Ιαπωνία	3,33	3,4	3,44	3,45		
Γαλλία	2,11	2,1	2,08	2,12	2,23	
Αγγλία	1,73	1,75	1,78	1,77	1,87	1,82
Γερμανία	2,49	2,53	2,53	2,68	2,82	
Ιταλία	1,09	1,13	1,18	1,23	1,27	
Ρωσία	1,07	1,07	1,12	1,04	1,25	
Αργεντινή	0,46	0,49	0,51	0,52		
Βραζιλία	0,97	1	1,1	1,08		
Μεξικό	0,41	0,39	0,37	...		
Τουρκία	0,59	0,58	0,72	0,73	0,85	
Νότιος Αφρική	0,92	0,95	0,93	0,93		
Σαουδική Αραβία	0,04	0,04	0,05	0,05	0,08	
Ινδία	0,78	0,77	0,76	...		
Ινδονησία	0,05	0,08	
Κίνα	1,32	1,39	1,40	1,47		
Αυστραλία	...	2,18	...	2,35		
Νότιος Κορέα	2,79	3,01	3,21	3,36		

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Τελευταία πρόσβαση 14/8/2012

<http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS/countries>

8. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ, σε \$ δις, τρέχουσας αξίας, στρογγυλοποιημένα ποσά.

	2005	2006	2007 *	2008 *	2009 *	2010 *	2011 *
ΗΠΑ	113	243	221	310	159	236	228
Καναδάς	26	60	118	58	22	24	41
Ιαπωνία	3	-7	22	25	12	-1	-2
Γαλλία	85	72	98	67	35	34	43
Αγγλία	177	154	202	93	73	53	54
Γερμανία	46	57	81	8	26	47	40
Ιταλία	20	39	40	-9	17	10	33
Ρωσία	13	30	55	75	36	43	53
Αργεντινή	5	6	6	10	4	7	7
Βραζιλία	15	19	35	45	26	49	67
Μεξικό	22	20	31	27	16	20	19
Τουρκία	10	20	22	20	8	9	16
Νότιος Αφρική	7	-183	6	10	5	1	6
Σαουδική Αραβία	12	18	24	39	36	22	16

Ινδία	8	20	25	43	36	24	...
Ινδονησία	8	5	7	9	5	14	18
Κίνα	79	78	160	175	114	185	...
Αυστραλία	-36	26	41	47	27	31	...
Νότιος Κορέα	6	4	2	3	2	0	5

World Bank. (2010). World Development Indicators 2010,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/country>

* =World Bank (2011). Πρόσβαση 4/9/2012.

<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD/countries>

9. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί του ΑΕΠ

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	4	4	4	4,3	4,8	4,8
Καναδάς	1,2	1,2	1,2	1,3	1,5	1,4
Ιαπωνία	1	1	0,9	0,9	1	1
Γαλλία	2,5	2,4	2,3	2,3	2,5	2,3
Αγγλία	2,4	2,4	2,3	2,5	2,7	2,7
Γερμανία	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Ιταλία	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8
Ρωσσία	3,7	3,6	3,4	3,5	4,4	4
Αργεντινή	0,9	0,9	0,9	0,8	1	0,9
Βραζιλία	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6
Μεξικό	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Τουρκία	2,5	2,5	2,2	2,3	2,7	2,4
Νότιος Αφρική	1,7	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2
Σαουδική Αραβία	8	8,3	9,2	8	11,1	10,4
Ινδία	2,8	2,5	2,3	2,5	2,6	2,4
Ινδονησία	1,2	1,1	1,2	1	0,9	1
Κίνα	2	2,1	2,1	2	2,2	2
Αυστραλία	2	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Νότιος Κορέα	2,6	2,6	2,6	2,8	2,9	2,7

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Πρόσβαση Φεβρουάριος 2012. Τελευταία πρόσβαση Αύγουστος 2012.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries>

9Α. ΠΙΝΑΚΑΣ. Οι 10 μεγαλύτερες καταναλώτριες χώρες αμυντικών δαπανών, σε τρέχουσες τιμές \$ (US).

The top 10 military spenders in 2010, in \$ (US) at market exchange rates. (

Κατάταξη	Χώρες	Δαπάνες 2010 (\$ δις)	Διαφορά 2009-10 (%)	Διαφορά 2001-10 (%)	Μερίδιο του ΑΕΠ (%)
1	ΗΠΑ	698	2.8	81.3	4.8
2	Κίνα	(119)	3.8	189	(2.1)
3	Ηνωμένο Βασίλειο	59.6	-0.8	21.9	2.7
4	Γαλλία	59.3	-8.4	3.3	2.3
5	Ρωσία	(58.7)	-1.4	82.4	(4)
6	Ιαπωνία	54.5	0.8	-1.7	1
7	Σαουδική Αραβία	45.2	4	63	10.4
8	Γερμανία	(45.2)	-1.3	-2.7	(1.3)
9	Ινδία	41.3	-2.8	54.3	2.7
10	Ιταλία	(37)	0.3	-5.8	(1.8)
	Κόσμος	1630	1.3	50.3	2.6

Stocholm International Peace Research Institute. (11/4/2011). 'Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010'. <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010>

10. ΠΙΝΑΚΑΣ. ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ως % επί των Κυβερνητικών Δαπανών

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΗΠΑ	18,9	18,8	18,6	18,8	18,0	17,9
Καναδάς	6,5	6,7	7,1	7,3	7,5	7,5
Ιαπωνία	6,3	5,9	5,3	5,5
Γαλλία	5,4	5,3	5,3	5,2	5,3	4,6
Αγγλία	5,9	5,9	5,9	5,8	5,8	5,8
Γερμανία	4,4	4,3	4,5	4,6	4,5	4,3
Ιταλία	4,8	4,5	4,3	4,5	4,1	4,3
Ρωσία	...	18,4	15,0	16,3	14,0	14,1
Αργεντινή
Βραζιλία	...	6	5,6	5,5	6,0	5,9
Μεξικό
Τουρκία		11,5	8,9	10,3	9,7	9,4
Νότιος Αφρική	5,6	4,7	4,3	4,1	4,0	3,8
Σαουδική Αραβία
Ινδία	18,6	16,6	15,5	14,8	16,2	16,0
Ινδονησία	...	6,1	6,9	5,2	5,5	7,1
Κίνα	18,3	17,9	11,6	16,1
Αυστραλία	7,6	7,6	7,7	7,7	7,3	7,5
Νότιος Κορέα	13,3	12,9	13,1	13,6	13,4	13,7

Πηγή: World Bank. (2011). World Development Indicators. Τελευταίες προσβάσεις Φεβρουάριος 2012 και 14/8/2012.

<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.ZS/countries>